

Nr 172.

Av herr **Hagberg** i Luleå m. fl., om uttagande av en engångsskatt på förmögenhet.

Då sakkunniga för utredning av frågan om avvägningen av den direkta statsbeskattningen för budgetåret 1940/41 framlade sitt förslag, diskuterades även frågan, i vilken utsträckning den avsedda merbeskattningen borde uttagas i form av skärpt förmögenhetsbeskattning. Följande uttalande gjordes:

Då de sakkunniga såsom resultat av sina överläggningar nu förorda, att värnskatten även för nästa budgetår helt uttages i anslutning till inkomst- och förmögenhetsskatten och att alltså liksom innevarande budgetår den särskilda förmögenhetsskatten lämnas orubbad, har detta icke sin grund i någon uppfattning om att förmögenheten skulle vara mindre lämplig såsom underlag för en krisartad beskattning. Åtskilliga svårigheter äro emellertid förbundna med avvägningen av en värnskatt på förmögenhet, om denna liksom fallet synes bliva med värnskatten på inkomst skulle behöva uttagas under flera år. Starka skäl tala däremot för att låta det särskilda bidrag, som förmögenheterna synas böra lämna till täckning av krisperiodens utgifter, få karaktären av ett engångsoffer. Därmed torde emellertid följa, att ett visst uppskov med utformningen av en värnskatt på förmögenhet får tagas i övervägande. Sålunda har anförts, att en förmögenhetsskatt av här åsyftade storleksordning icke bör uttagas samtidigt med en sådan skärpning av krisbeskattningen i övrigt, som nu överväges. Vikten av denna synpunkt bör erkännas liksom även önskvärdheten av att skatten uttages vid en sådan tidpunkt och på ett sådant sätt, att olägenheterna för näringslivet och de enskilda medborgarna icke bliva alltför stora. Ovissheten även om den närmaste framtiden synes emellertid vara så stor och utvecklingen av det allmännas behov därför så oberäknelig, att bestämda uttalanden om tidpunkten böra undvikas. Ett avgörande skäl för uppskov synes emellertid vara, att det rimliga omfånget av en dylik förmögenhetsskatt icke för närvarande kan bedömas, eftersom detta omfång måste röna inflytande av krisperiodens längd och de samlade krisutgifternas storlek. Under sådana förhållanden finnes icke heller tillräcklig anledning att redan nu gå in på de olika frågor, som vid utformningen av en engångsskatt på förmögenhet måste upptagas till prövning.

Departementschefen ansåg sig kunna instämma i den motivering för förslaget om ett uppskov med uttagande av värnskatt i form av en särskild skatt å förmögenhet, som de sakkunniga givit.

Även 1940 års bevillningsutskott delade de sakkunnigas uppfattning på denna punkt. Följande synpunkter anfördes:

Vad angår den i propositionen behandlade frågan om uttagande av värnsskatt i form av skärpt förmögenhetsbeskattning delar utskottet de sakkunnigas uppfattning, att starka skäl tala för att låta det särskilda bidrag, som förmögenheterna synas böra lämna till täckning av krisperiodens utgifter, få karaktären av ett engångsoffer. I nuvarande läge är det emellertid icke möjligt att bedöma det rimliga omfånget av en dylik förmögenhetsskatt. På grund härav och då skatten i fråga bör uttagas vid en sådan tidpunkt och på ett sådant sätt, att olägenheterna av skatten för näringslivet och de enskilda medborgarna icke bliva alltför stora, anser sig utskottet böra förordda förslaget om uppskov med uttagande av särskild värnsskatt å förmögenhet.

Vid 1943 års riksdag hemställdes i motion av Linderot i första kammaren och Hagberg i Luleå m. fl. i andra kammaren, att riksdagen måtte besluta att redan under budgetåret 1943/44 av förmögenheter å minst 20 000 kronor uttaga en extra förmögenhetsskatt av genomsnittligt 10 procent i enlighet med riktlinjerna i den av professor E. Lindahl utarbetade »Promemoria angående förutsättningarna för och verkningarna av en engångsskatt å förmögenhet». I motiveringen framhölls det anmärkningsvärda i att en dylik särskild förmögenhetsbeskattning överhuvud taget ej fanns upptagen i det stabiliseringsprogram, som utarbetats av dir. G. Söderlund och godkänts av regeringen. En dylik beskattning skulle nämligen, framhölls vidare, med stor säkerhet få sina gynnsammaste verkningar just i nuvarande ekonomiska läge med dess överflöd på kapitaltillgångar i likvid form.

Bevillningsutskottet avstyrkte bifall till det i motionerna framställda yrkandet utan att lämna någon motivering för sin ståndpunkt.

Vid 1944 års riksdag återkom motsvarande hemställan i motion i andra kammaren av Hagberg i Luleå och Persson i Stockholm. I motiveringen påpekades bl. a. den kraftiga ökningen av de stora förmögenheterna, som enligt de officiella beräkningarna ägt rum under krigsåren. I anslutning härtill sades: »Det motsvarar nämligen icke den allmänna opinionens mening bland de mindre inkomstagarna att begränsa jämförelsen endast till beskattningen av inkomsterna. Det har väckt uppmärksamhet, att regeringen icke heller vid denna riksdag framlagt förslag om uttagande av den extra förmögenhetsskatt, varom länge varit tal och som var avsedd att korrigerera de genom kriget uppkomna förskjutningarna i förmögenhetsfördelningen. Denna uppmärksamhet har förstärkts till misstänksamhet, när från visst håll förklarats, att planerna från regeringens sida på en dylik förmögenhetsskatt nu vore uppgivna.» I motiveringen påpekades vidare de goda konjunktur- och prisstabiliserande verkningarna av en dylik särskild förmögenhetsbeskattning. Slutligen framhölls, att uttagandet av en extra förmögenhetsskatt om genomsnittligt 10 procent enligt förslaget enligt motionärernas mening icke uteslöt att en fullständigare korrigerande efter kri-

get på beskattningsvägen genomföres av de uppkomna förskjutningarna i förmögenhetsfördelningen. Den föreslagna åtgärden vore tvärtom att betrakta endast som ett första led i en sådan korrigerings.

1944 års bevillningsutskott ansåg sig böra avstyrka bifall till det i motionen framställda yrkandet. I sitt betänkande citerade utskottet de synpunkter, som framkommo vid 1940 års riksdag och vilka ovan återgivits. Vidare anfördes:

Av den ovan lämnade redogörelsen framgå de synpunkter, som vid 1940 års riksdag lades på frågan om det bidrag, förmögenhetsägare borde lämna till täckande av kristidens utgifter. Utskottet anser dessa synpunkter i det väsentliga fortfarande äga giltighet. Visserligen har ett förändrat läge såtillvida inträtt, att de av kriget förorsakade statsutgifterna stigit till en oväntad höjd och därigenom framtvingat påläggande av en skattebörd av både direkt och indirekt natur, som vid krigets början knappast hade förutsetts. Den omständigheten, att andra skatteformer så hårt anlitats, synes emellertid icke utgöra ett tillräckligt motiv för att fritaga förmögenheterna från att till fullo bära sin som skäligen ansedda andel av de ökade bördor kristiden pålägger.

Enligt vår uppfattning torde emellertid även i andra avseenden ha inträtt ett förändrat läge i jämförelse med år 1940, vilket gör, att de då framförda skälen för ett uppskjutande av engångsskatten på förmögenhet i det väsentliga förlorat sin giltighet. Ett av de då kraftigast betonade skälen för ett uppskov var, att skatten borde upptagas vid en sådan tidpunkt och på ett sådant sätt, att olägenheterna för näringslivet och de enskilda medborgarna icke bleve alltför stora. Detta hänsynstagande ansågs då motivera uppskov med skatten. På grund av det ekonomiska lägets och framför allt de ekonomiska framtidsutsikternas förändringar måste emellertid nu samma hänsynstagande anses motivera, att den avsedda engångsskatten å förmögenhet uttages så snart som möjligt.

I professor Lindahls promemoria angående en engångsskatt å förmögenhet påpekades, att engångsskatten har ett påtagligt konjunkturdämpande inflytande. Om kriget vore slut vid ingången av år 1944 och utvecklingen väntades gå i depressiv riktning, kunde det därför befaras, att en då upptagen engångsskatt skulle skärpa denna tendens och därigenom försvåra statens konjunkturstabiliserande politik. För det fall kriget däremot fortsatte, bleve läget ett annat:

Fortsätter åter kriget ännu år 1944 och framstå fredsutsikterna då alltjämt såsom ovissa, tala däremot övervägande skäl för att ej skjuta avgörandet rörande engångsskattens införande på framtiden. En år 1944 upptagen engångsskatt kan nämligen i detta fall också motiveras som ett led i en skarpt konjunktur- och prisstabiliserande politik och kan alltså på det hela taget väntas medföra gynnsammare verkningar än en motsvarande

skatt upptagen efter kriget. Om härtill lägges, att den av kriget orsakade försämringen av statsfinanserna i detta fall måste antagas få en större omfattning, kan alltså en i flera avseenden starkare argumentering anföras för engångsskatten än i förra fallet, samtidigt som också en skärpning av skatten framstår såsom befogad.

Vilken ekonomisk utveckling är nu trolig under de närmast följande åren? I bilaga till årets statsverksproposition tecknas de ekonomiska framtidsutsikterna av finansministern på följande sätt:

Sannolikheten talar alltså för att man bör räkna med att Sverige, efter utgången av en första period med väsentligt nedskuren varuhandel med utlandet, kan påräkna att få en utpräglad högkonjunktur inom vissa av exportindustrierna med god sysselsättning och avsevärt stigande inkomster för företagen, samtidigt som varuförsörjningen på grund av såväl otillräcklig produktionskapacitet i utlandet som förekomsten av prioriterade behov i hjälpbehövande länder och en viss valutaknapphet kommer att förbli starkt begränsad.

Efter den i detta uttalande förutsagda högkonjunkturperioden väntas allmänt en period av dåliga konjunkturer, av depression. Ur synpunkten av det önskvärda i att åstadkomma en utjämning av konjunkturförloppet liksom ur den förut anförda synpunkten att olägenheterna för näringslivet och de enskilda medborgarna böra bli så små som möjligt måste det riktiga vara att uttaga den avsedda engångsskatten på förmögenhet under den väntade högkonjunkturperioden. Då uppnås en konjunkturdämpande verkan, d. v. s. allmänt såsom fördelaktig ansedd verkan. Ett uttag av engångsskatt på förmögenhet under den därefter väntade depressionsperioden anses däremot få en krisskärpande verkan, d. v. s. allmänt såsom ofördelaktig ansedd verkan.

Liknande synpunkter ha under den senaste tiden anförts även från andra håll. Sålunda framhöll exempelvis professor Gunnar Myrdal i ett anförande under 1944 års riksdags höstsession:

Det har diskuterats att någon gång efter kriget lägga på en engångsskatt på förmögenheten för att bringa ned den huvuddel av statsskulden, som har ådragits oss för improduktiva ändamål och för att rättvrida förmögenhetsfördelningen. Dess värre skulle en sådan åtgärd sannolikt komma lagom till den stora efterkrigsdepressionen och följaktligen kunna vara mycket olycklig ur konjunkturpolitiska synpunkter. Men finnes det en möjlighet att pålägga denna engångsskatt just nu eller inom det närmaste året, medan inflationskonjunkturerna förstärkas, skulle en sådan beskattning vid sidan av de fördelningspolitiska och de budgetpolitiska syftena även tjäna ett viktigt konjunkturpolitiskt ändamål. Under den närmaste tiden behöver nämligen konjunkturen dämpas.

Ett annat skäl, som år 1940 mycket starkt betonades och som ansågs tala för uppskov med uttagande av engångsskatten, var att det då icke var möj-

ligt att bedöma det rimliga omfånget av en dylik förmögenhetsskatt. Även i detta avseende torde förutsättningarna nu ha väsentligt förändrats. Av intresse är det att på denna punkt ta del av de argument, som anfördes redan i professor Lindahls berörda promemoria. Där skrives:

Gentemot tanken på att genomföra en engångsbeskattning av förmögenhet under pågående krig har ofta anförts det argumentet, att man först vid krigets slut kan få en samlad överblick över vad kriget betytt för statsfinanserna och därigenom bli i tillfälle att bestämma det rätta formatet på engångsskatten. Under här gjorda antaganden synes detta argument emellertid ej behöva tillmätas någon avgörande betydelse. Å ena sidan sätta nämligen de med engångsskatten förknippade tekniska svårigheterna ganska bestämda gränser för skattens storlek. Å andra sidan torde statens skuldbörda redan efter fyra krigsår ha blivit så stor, att även en engångsskatt å 3 miljarder blott motsvarar något mer än hälften av det belopp, som det vid denna tidpunkt är önskvärt att avbetala å skulden. Från denna synpunkt föreligger det alltså ej någon risk för att engångsskatten blir för stort tilltagen. Slutsatsen blir därför den, att man befinner sig på den säkra sidan, om man vid en fortsättning av kriget efter 1943 räknar med behovet av skattens skärpning. I den mån frågan, om engångsskatten bör upptagas under eller efter kriget, blir aktuell, synes därför avgörandet helt kunna baseras på en jämförelse mellan skattens verkningar i respektive fall.

Härtill är ytterligare att anföra, att förskjutningarna i förmögenhetsställningen under kriget nu rätt väl torde kunna överblickas. Såsom framhölls i motion nr 383 i andra kammaren vid förra årets riksdag, behöver uttagandet av en extra förmögenhetsskatt med det snaraste ej utesluta en fullständigare korrigerings efter kriget av de inträdda förskjutningarna i förmögenhetsfördelningen. Olika skatteformer stå härvid till buds.

Läget kan sammanfattningsvis sägas vara sådant, att om den avsedda engångsskatten på förmögenhet ej uttages under något av de närmaste budgetåren, måste den troligen uppskjutas på obestämd tid, till efter en väntad efterkrigsdepression. Under sådana förhållanden och då under nuvarande labila förhållanden endast den allra närmaste tidens utveckling kan överblickas föreslås,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att proposition om uttagande av engångsskatt på förmögenhet måtte framläggas i så god tid, att denna skatt kan inarbetas i 1945/46 års finansplan.

Stockholm i januari 1945.

H. Hagberg.

Gunnar Adolfsson.

Set Persson.

K. Senander.